

REGION, SVET

DELEGACIJA TUŽILAŠTVA ZA RATNE ZLOČINE REPUBLIKE SRBIJE U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM TRIBUNALU ZA RUANDU

Miris Hotela Ruanda

Bojan Lapčević *Sekretar Tužilaštva za ratne zločine*

U samoj Ruandi postoji oko 100.000 lica optuženih za ratne zločine. Sudovi u Ruandi su uspjeli da sprovedu suđenja za 10.000 lica. Tribunal se trenutno suočava sa problemima vezanim za zatvaranje - smanjenje broja radnih mesta, česti otkazi i činjenica da je trinaestoro optuženih u bekstvu

Međunarodni krivični tribunal za Ruandu osnovan je Rezolucijom Saveta bezbednosti UN novembra 1994. godine, radi suđenja licima odgovornim za genocid u Ruandi, kao i za druge najteže povrede međunarodnog humanitarnog prava. U toku dosadašnjeg rada Tribunala ukupno je uhapšeno 75 lica, od toga je 29 pravnosnažno osuđeno, a šestoro je oslobođeno od optužbi. U Tribunalu su trenutno u toku suđenja za 23 lica, devetoro lica čeka početak suđenja dok je u odnosu na osam lica u toku žalbeni postupak. Do sada je 16 lica poslato na odsluženje kazne u Mali, jedno lice u Italiju a devetoro lica čeka na transfer u zemlje u kojima će služiti kaznu. Tribunal se trenutno suočava sa problemima vezanim za zatvaranje, a to su smanjenje broja radnih mesta, česti otkazi zaposlenih koji napuštaju Tribunal u potrazi za sigurnijim poslom i činjenica da se trinaestoro optuženih nalazi u bekstvu.

Genocid u Ruandi karakterišu masovna ubistva pripadnika plemena Tutsi od strane pripadnika milicije plemena Hutua, poznate kao Interahamve, koja su se dogodila u periodu od sto dana počev od 6.aprila do polovine jula maeseца 1994. godine. Najnovije procene govore o tome da je ukupan broj žrtava između 800.000 i 1.000.000 lica. Genocidu prethodi građanski rat koji je vođen u Ruandi između Hutu režima i pobunjenih Tutsi prognanika, koji su bili oraganizovani u Patriotski front Ruande i koji su oktobra 1990. godine otpočeli invaziju na Ruandu kako bi se vratili u zemlju. Okidač za početak genocida bio je atentat na predsednika Ruande Žuvenila Habijarimana i predsednika Burundija, pripadnika plemena Hutu. Avion kojim su putovali oboren je iznad Kigalija glavnog grada Ruande prilikom sletanja i to pri povratku sa mirovnih pregovora koji su bili održani u Aruši. Navedeni incident je iskorišćen od strane Hutu ekstremista za početak genocida. Za obaranje aviona optuženi su Tutsi i Ruandski patriotski front. U samom gnocidu stradali su najviše pripadnici plemena Tutsi, ali i umereni pripadnici plemena Hutu nisu bili pošteđeni, jer ukoliko neko ne bi učestvovao u masakru i sam bi postajao žrtva istog. Najveći broj ubistava je izvršen na najsuroviji mogući način, korišćenjem mačeta i poljoprivrednih alatki. Tokom genocida silovanja su bila masovna i podsticana od strane organizatora genocida. Veće Tribunala za Ruandu je u toku suđenja Žan-Pol Akanjesea stalo na stanovište da su i seksualni napadi bili integralni deo procesa uništavanja plemena Tutsi, da su silovanja bila sistematska i da su izvršena samo nad Tutsi ženama, po stanovištu navedenog Veća suda time su manifestovali specifičan umišljaj (genocidnu nameru), koji je sastavni deo krivičnog dela genocida.

Delegacija Tužilaštva za ratne zločine bila je u poseti Tribunalu za Ruandu u periodu od 23. do 31. januara 2009. godine. Sam put do Tribunalu predstavljao je jedno novo iskustvo. Sama Aruša, u kojoj je smešten Tribunal, nalazi se neposredno ispod ekvatora. Aruša je glavni grad regije Aruša u Tanzaniji, sa preko 200.000 stanovnika, i nalazi se u neposrednoj blizini planine Kilimandžaro, najviše planine u Africi, koju smo imali prilike da vidimo u toku transfera do aerodroma i koja dominira celokupnim krajolikom. Aruša je poznat i po svojoj odličnoj klimi, koja se odlikuje niskom vlažnošću vazduha i umerenim temperaturama, a tome može da zahvali činjenici da se nalazi na 1400 metara nadmorske visine. Pored Tribunalu za Ruandu u Aruši su smešteni i Afrički sud za ljudska prava kao i sedište Istočno Afričke zajednice.

U toku posete Tribunalu imali smo priliku da se upoznamo sa celokupnim sistemom funkcionisanja samog Tribunalu. Tokom radnog dela posete predstavnike Tribunalu smo upoznali sa principima rada Tužilaštva za ratne zločine kao i sa specifičnostima i razlikama našeg pravosudnog sistema.

Sastanak Tužioca za ratne zločine Vladimira Vukčevića sa glavnim tužiocem Međunarodnog krivičnog Tribunalu za Ruandu Hasanom Bubakarom Dželouom, protekao je u prijateljskoj atmosferi, razmenjena su međusobna iskustva u procesuiranju najtežih povreda međunarodnog humanitarnog prava. Tužiocu su došli do zajedničkog zaključka da ratni zločini bez obzira na vremensku i prostornu komponentu imaju zajedničke činioce, po kojima se u svakom delu sveta mogu prepoznati povrede međunarodnog humanitarnog prava. Zaključeno je da se prilikom procesuiranja ratnih zločina kolege u Tužilaštvu Tribunalu za Ruandu suočavaju sa istim problemima koji se javljaju i u postupcima ratnih zločina koje procesuiraju Tužilaštvo za ratne zločine, vezanim za zaštitu svedoka, dostupnost određenih dokaza koji se nalaze na teritoriji druge države, kao i sa činjenicom da je zbog protoka vremena teško prikupiti materijalne dokaze, već se dokazni materijal zasniva uglavnom na izjavama svedoka i oštećenih.

Tužilac Hasan Bubakar Dželov je imenovna na mesto Tužioca Tribunalu za Ruandu septembra 2003. godine, i na tom mestu je zamenio Karlu Del Ponte. Prethodno je obavljao dužnost Glavnog tužioca Gambije od 1984 do 1994. a nakon toga do 2002. godine bio je sudija Vrhovnog suda Gambije. Samo Tužilaštvo Tribunalu se sastoji iz dva dela. Prvi deo čini istražno odeljenje koje je zaduženo za prikupljanje dokaza protiv pojedinaca za počinjene zločine i drugi deo krivično odeljenje odgovorno za procesuiranje okrivljenih. Tužilaštvo pored kancelarija u Aruši ima i kancelarije u Kigaliju, glavnom gradu Ruande, u kojem je smešteno istražno odeljenje koje je zbog izlazne strategije Tribunalu za Ruandu svedeno na najmanju moguću meru.

Pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu mogli bi da se nađu i neki predmeti Međunarodnog krivičnog tribunalu za Ruandu. O tome se razgovaralo prilikom posete srpske delegacije Tanzaniji, od 26. do 29. januara. U delegaciji su, između ostalih, bili tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević, viši savetnik Bruno Vekarić i Ivan Jovanović, nacionalni savetnik za ratne zločine pri Misiji OEBS-a u Srbiji. Oni su se sreli s predsednikom Tribunalu za Ruandu Denisom Bajronom i glavnim tužiocem Hasanom Bubakarom Dželouom, a održali su i predavanja u Međunarodnom konferencijskom centru Aruša, sedištu Tribunalu, Suda za ljudska prava Afrike i Suda unije istočnoafričkih država.

Nakon sastanka sa glavnim tužiocem Međunarodnog krivičnog Tribunalu za Ruandu Hasanom Bubakarom Dželou, u toku prvog dana posete, delegacija Tužilaštva za ratne zločine imala je sastanak sa

predsednikom Međunarodnog krivičnog Tribunala za Ruandu Denisom Bajronom.

Drugog dana posete organizovan je obilazak jedinog zatvora koji je pod upravom UN. Pritvorska jedinica Ujedinjenih nacija udaljena je oko 5 kilometara od Aruše i samog Tribunala u Ruandi, i smeštena je u okviru Tanzanijskog zatvora sa visokim nivom bezbednosti. Pritvorska jedinica ima 89 ćelija koje su podeljene u blokove. Tokom posete uverili smo se u visok nivo bezbednosti i u dobar zatvorski sistem koji je na snazi. Takođe smo obišli sve prostorije pritvorske jedinice i sobu sa kompjuterima, koja služi pritvorenicima za pripremu odbrane, teretanu, kuhinju i trpezariju kao i prostor za šetnju i bavljenje sportom na otvorenom. Domaćini su bili izuzetno predusretljivi tako da su našu posetu potkrepili sa obiljem informacija. U toku posete upoznali smo se i sa licima koja su optužena za genocid u Ruandi. Najjači utisak u kontaktu sa njim je ostavila činjenica da se radi o osobama koje su uverene u svoju nevinost i koje uglavnom same sebe zastupaju pred Tribunalom. U neposrednoj komunikaciji sa pritvorenicima bilo je očigledno veliko interesovanje za kaznu koja je zaprećena našim Krivičnim zakonikom za krivična dela ratnih zločina. Informacija da je kazna predviđena za krivična dela ratnih zločina pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu maksimalno 20 godina zatvora, izazvala je komešanje među pritvorenicima. Razlog za to leži u činjenici da je maksimalna kazna koja je predviđena statutom Tribunala za Ruandu kazna doživotnog zatvora. U samoj Ruandi smrtna kazna i dalje egzistira u krivično pravnom sistemu i predstavlja jednu od prepreka za prenošenje postupaka pred Tribunalom za Ruandu lokalnim sudovima u Ruandi. Vlasti Ruande su uvidele navedeni nedostatak i izmenile su domaće zakonodavstvo u pogledu kazne koja može biti izrečena licima koja bi po pravilu 11 bis Pravila o postupku i dokazivanju, bila prebačena sudovima u Ruandi. Isključivo u tim slučajevima maksimalna kazna koju bi mogao da izrekne Sud za Ruandu bila bi kazna doživotnog zatvora. Navedene izmene nisu dovele do toga da sudeća veća Tribunala donesu odluku o transferu nekog od optuženih lica na osnovu pravila 11 bis sudovima u Ruandi, iako je u četiri predmeta u kojima su podignute optužnice predloženi za transfer predmeta sudovima u Ruandi.

Kolege iz Tribunala upoznale su nas i sa činjenicom da u samoj Ruandi postoji oko 100.000 lica optuženih za ratne zločine. Ova brojka opterećuje pravosudni sistem u Ruandi. Sudovi u Ruandi su uspeli da sprovedu suđenja u periodu od 1996. do 2006. godine za 10.000 lica, što je nedovoljno u navedenoj situaciji. Vlasti u Ruandi su morale da pronađu efikasniji način pružanja pravde. Kao jedan od metoda za postizanje pravde uvedeni su "Gačaća sudovi", laički sudovi nastali na tradiciji lokalnih sudova sa principom rada putem sazivanja javnog skupa na otvorenom prostoru radi rešavanja spora između izvršioaca i žrtve a sve to pred očima celog skupa. Misija i ciljevi su definisani u sledećim načelima "Istina, pravda i pomirenje". Galavna ideja "Gačaća sudova" je da okrivljenima sude njihove komšije i meštani te da se onima koji priznaju izvršenje dela oprostí polovina kazne.

Trubunal za Ruandu se suočava sa istim problemima kao i Tribunal za bivšu Jugoslaviju koji proizilaze iz planova Saveta bezbednosti i izlazne strategije za okončanje rada navedenih Tribunala. Međutim zatvaranje Tribunala za sobom povlači vleiki broj gorućih pitanja koje je potrebno regulisati, kao što su pitanja arhiva, postupaka po vanrednim pravnim lekovima kao i suđenja preostalim licima optuženim za ratne zločine a koja se nalaze u bekstvu. Način na koji će sve to biti rešeno biće regulisan rezolucijom Saveta bezbednosti UN-a koja treba da bude doneta tokom 2009. godine. Dosadašnji stav međunarodne zajednice je da u odovjenim rezolucijama za svaki od Tribunala uspostave se rezidualni mehanizmi koji će nastaviti određene funkcije Tribunala i obezbediti da zaostavština Tribunala ostane i nakon okončanja njihovog rada, najmanje što međunarodni mehanizmi moraju da predvide su pitanja suđenjem preostalim beguncima, nastavak zaštite svedoka i oštećenih, nadgledanje sprovođenja zatvorskih kazni, postupaka po vanrednim pravnim lekovima i pitanje regulisanja arhiva.

Međunarodna zajednica je takođe imala određenu ulogu u događajima koji su se desili u Ruandi. Nakon potpisivanja mirovnog Sporazuma iz Aruše 1993. godine u Ruandu je upućena misija UN-a radi nadgledanja sprovođenja istog. Misija UNAMIR je bila sprečavana u svomradu već na samom početku, i to u vidu otpora od strane određenog broja članica Saveta bezbednost, koje su se protivili i stopirali veće angažovanje plavih šlemova. Najkontraverznija odluka Saveta bezbednosit je bila o smanjenju mirovnih snaga sa 2.500 ljudi na 260 ljudi, i to u jeku ubistava koja su se dešavala u Ruandi. U toku samog genocida prevashodna uloga UNAMIR je bila evakuacija stanih državljana. Glavnokomandujući UNAMIRA pukovnik D je bio jedna od svetlih tačaka u toku samog genocida. On je sa trupama koje su mu bile na raspolaganju pokušavao da napravi sigurne zone, koje su spasile veliki broj ljudskih života. Postoji mišljenje da je genocid u Ruandi mogao da bude sprečen pravovremenom intervencijom Međunarodne zajednice uz podršku od 5.000 vojnika mirovnih snaga.

Poseta Tribunalu za Ruandu i komunikacija sa kolegama dovela je do toga da se bolje i neposredno upoznamo sa svim strahotama genocida u Ruandi, kao i da kolegama prenesemo naša iskustva stečena u dosadašnjem radu. Takođe su ostvareni i profesionalni kontakti sa mnogobrojnim kolegama koji će doprineti nastavku međusobne saradnje u budućnosti.

Povratak u Beograd je bio duži nego što je bilo planirano i protekao je sa određenim poteškoćama. Zbog kvara na hidraulici aviona, sa kojim smo trebali da letimo u Amsterdam, ostali smo prizemljeni u Dar Es

Salamu, na obali Indijskog okeana, tako da je delegacija Tužilaštva neplanirano dobila priliku da provede ceo jedan dan u obilasku nakadašnjeg glavnog grada Tanzanije. Posle određenog vremena pronađen je dovoljan broj slobodnih mesta i delegacija se našla na letu za Cirihi. Putovanje je ipak privedeno kraju uz zakašnjenje od jednog dana.